

گزارش:

پیشنهاد ثبت اثر در فهرست آثار ملی

مدرسه حکیم

۱۳۹۷/۱۰/۲۵

تهیه کننده گزارش: قاسم کریمی وند

کتاب
نمبر
تاریخ

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

کتاب

خلاصه گزارش ثبتی

۱. نام اثر: مدد در حکیم

۲. موقعیت اثر: میدان احمدی، پلاک ۵، کوچه باغ، تهران، ایران

۳. دوره: صفوی

۴. فرم اثر: خط طبرستان، روایت نهار، نهار، اطراف (صفت خوش)

۵. مصالح: سفید، عاج، روغن، طلا، لاجوردی، زردی

۶. تزئینات: ترکیبات فطری و شیمیایی

۷. نوع مالکیت: تالیفات آستان حضرت امام رضا علیه السلام

۸. کاربری اثر: ترویج علم

۹. توضیح ضروری: نمونه مدلی از صفه در کتاب

۱۰. مدارک پیوسته: نقشه، نقشه ثبتی و موقعیت اثر

۱ - موقعیت طبیعی :

شیراز مرکز استان فارس ۱۵۴۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد. شیراز از شمال به سیدان، مرودشت و ارسنجان از جنوب به جهرم و فیروزآباد و از مشرق به استهبان و فسا و از مغرب به کازرون و ممسنی محدود می‌شود. دشت شیراز در میانحصاری کوهستانی واقع شده است.

۲ - موقعیت فعلی :

شیراز - داخل در بین بازار شاهچراغ و بازار حاجی

۳ - تاریخچه بنا :

حضرت حجة الاسلام والمسلمین سیدهاشم دستغیب متولی و استاد حوزه فرمودند: آقای حکیم جد ایشان در زمان صفویه پزشک سلسله صفویان بوده است که در شیراز اقدام به ساخت این مدرسه در آن زمان (صفویه) نموده است.

۴ - مشخصات بنا :

پلان این بنا به شکل هشتضلعی و به ابعاد (.....) ساخته شده است. در حال حاضر این مدرسه دارای ۲ در ورودی می‌باشد یکی در ضلع جنوبی و دیگری در ضلع شرقی بنا می‌باشد. در جنوبی مدرسه در بازار شاهچراغ گشوده می‌شود. پس از عبور از در جنوبی به یک هشتی می‌رسیم که با ۲ پله به حیاط مدرسه ملحق می‌شود. در سمت

شرقی بنا در بازار حاجی گشوده می‌شود که پس از عبور از در به یک دالان مستطیل شکل که در آن تعداد بی‌شماری رف و طاقچه ساخته شده است می‌رسیم که آن هم با ۴ پله به حیاط بنا متصل می‌گردد. عمده مصالح بکار رفته در این بنا شامل سنگ، آجر، کاشی و ملاط گچ و گل می‌باشد. این مدرسه دارای یک شاهنشین اصلی در سمت شمال بنا می‌باشد که بیشتر از آن در فصول گرم استفاده می‌شود این شاهنشین در داخل با طاقناها و تزئینات زیبایش چشم هر بیننده‌ای را مسحور خود می‌کند. بر فراز شاهنشین اصلی و ایوان آن این آیه شریفه جلب نظر می‌نماید: «ماکان المؤمنون لیفرحوا کانه فلولاً نفر من کل فرقة منهم طائفة لینتفعوا فی الدین و لیزودو قومهم اذا رجعوا الیهم لعلمهم تحذرون» در بین این آیه شریفه فضای خالی وجود دارد که در وسط آن نام این مدرسه به این شکل نوشته شده است: «دارالهدایه حکیم» در ضلع جنوبی بنا و درست روبروی شاهنشین شمالی اتاقی به ابعاد ۶ × ۸ متر در طبقه دوم بنا ساخته شده که بوسیله پلکانی از داخل حیاط مدرسه امکان ارتباط با این اطاق میسر می‌شود در سمت چپ این اطاق، آشپزخانه متروکه‌ای وجود دارد که در صورت نیاز از آن می‌توان استفاده نمود. لازم به ذکر است که این اتاق و یا به عبارتی این شاهنشین جنوبی پاتوجه به شیوه ساخت آن تنها در زمستانها و در شرایط جوی نامناسب از آن استفاده می‌شود. بنابراین مدرس و محل درس طلبه‌ها در تابستانها در شاهنشین شمالی و در زمستانها در اطاق جنوبی تشکیل می‌گردد. در اطراف این دو شاهنشین طبق روال نقشه‌های مدارس علوم دینی حجره‌ها و محل استراحت طلبه‌ها دیده می‌شود که شامل ۲۰ حجره می‌شود. برای ورود به این حجره‌ها پس از یک فضای باز وارد یک اطاق با سقف طاقدار می‌شویم که دور تا دور آن اطاق بوسیله طاقچه‌هایی تعبیه گردیده است. در مرکز دو ضلع شرقی و غربی بنا به ترتیب دو حجره در طبقه دوم بنا ساخته شده‌اند که آنها نیز محل استراحت برای طلاب بوده‌اند. از هر کدام از این ۴ حجره یک پنجره به حیاط مدرسه باز می‌شود. آشپزخانه و سرویس‌های بهداشتی در ضلع غربی مدرسه ساخته شده‌اند. یک حمام قدیمی که در حال حاضر متروک می‌باشد در زیر هشتی در ورودی ضلع جنوبی بنا وجود دارد که در زمانهای پیش از این مورد استفاده طلاب علوم دینی بوده است. ۴ حجره گوشه این بنا به شکل زاویه‌دار ساخته شده‌اند. شیوه طاقها به صورت نیزه‌دار است. عنصر معماری آنچه‌ک در گلرگانه این بنا جلب نظر می‌کند شیوه آجرچینی در بنای این مدرسه به اشکال مختلف بکار رفته است. بطور کلی این شیوه آجرچینی همراه با کاشیهای تزئینی مورد استفاده در این بنا ایست، جلوه و زیبایی خاصی به این مدرسه قدیمی داده است. در وسط حیاط این مدرسه یک حوض به ابعاد ۲ × ۳ متر ساخته شده و در طرفین این حوض ۲ باغچه زیبا جلب نظر می‌کند. سقف این بنا به صورت شیب‌دار ساخته شده که آب باران به راحتی خارج شده و سبب تخریب بنا نگردد. در هر ضلع بنا و بر فراز هر حجره یک

نلودان سنگی قدیمی دیده می شود که آب باران را به داخل حیاط هدایت می نمایند. بطور کلی این مدرسه یکی از زیباترین مدارس علمی - دینی در شیراز می باشد که در آن از عناصر معماری به شکل زیبایی استفاده شده است.

۵ - نوع بهره برداری و خصوصیات بارز بنا:

این بنا در حال حاضر با عنوان حوزه علمیه حکیم مورد استفاده طلاب علوم دینی است و خصوصیت بارز این بنا استفاده از تزئینات کاشی در جاهای مختلف این بنا است.

۶ - عوامل تزئین شده و نوع آنها :

تزئینات این بنا نسبت به سایر مدارس علوم دینی گسترده تر و بیشتر است. عمده تزئینات بوسیله کاشی و کاشی معرق انجام گرفته است. پیشانی تمام حجره ها با کاشی معرق به رنگ فیروزه ای و مشکی تزئین شده است. بیشترین تزئین در شاه نشین شمالی دیده می شود که چه در داخل آن و چه در بیرون از شاه نشین تزئینات خطی و کاشی معرق و سایر نقوش جلب توجه می کند. در واقع نقطه عطف تزئینات بنای مدرسه حکیم در شاه نشین شمالی آن می باشد. علاوه بر استفاده از کاشی معرق بر فراز شاه نشین، با خط خوش ثلث آیه مبارکی را ثبت نموده اند.

۷ - نوع مالکیت بنا و مشخصات ثبت آن در ردیف آثار تاریخی

مالکیت این بنا زیر نظر تولیت آستان مقدس احمدین موسی (ع) (شاهچراغ) می باشد. تاکنون در فهرست آثار تاریخی ثبت نگردیده است.

۸ - اقدامات انجام شده در مورد بنا با ذکر مشخصات :

پلان و عکس همراه با کروکی این بنا در گزارش فعلی ارائه گردیده است.

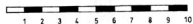
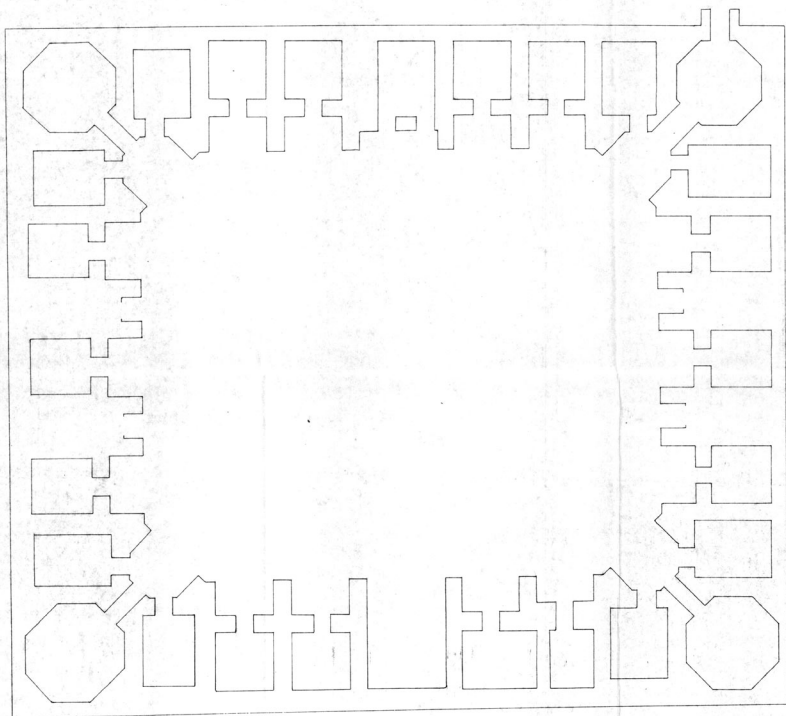
۹ - توضیح ضروری و اختصاصی بنا :

این مدرسه در ردیف مدارس قدیمی شیراز می باشد. تزئینات عمومی این بنا بسیار جالب توجه است. تحقیق پیرامون شیوه معماری مدارس صفویه در این بنا قابل پیاده شدن می باشد.

اشاره به اقداماتی که در دوره های گذشته روی بنا انجام شده است.

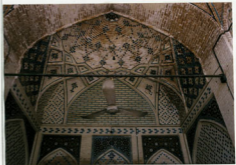
۱ - توسعه و یا تعمیرات دخل و تصرف انجام شده تاکنون :

در سالهای اخیر تعمیرات گسترده ای در این بنا صورت گرفته است. بر طبق نوشته روی یک کاشی در سال ۱۳۵۲ هجری شمسی این تعمیرات پایان یافته است. به گفته یکی از طلاب قبل از آن مدرسه تبدیل به مخروبه ای گردیده بود که با همت شهید آیت الله دستغیب این مدرسه احیاء مجدد گردید. عمده تعمیرات شامل موزائیک کاری کف حیاط، آجرکاری جلوی ایوانها و حجره ها، تعمیرات در شاه نشین جنوبی، تعمیرات در پشت بام بنا و ... می باشد.

اداره موقوفات و وقفہ العثمانیہ کراچی	
شماره نقشہ	شماره نقشہ
تاریخ نقشہ	تاریخ نقشہ
مقام نقشہ	مقام نقشہ
مذکورہ	مذکورہ
تاریخ	تاریخ
مقام	مقام
مذکورہ	مذکورہ
مذکورہ	مذکورہ

شماره عکس: ۲

شرح عکس: شاه نشین شمال و مرکز قیامت

شماره عکس: ۳

شرح عکس: غار جالوی کبیرا مرودها

شماره عکس: ۷

شرح عکس: نمازخانه محمدی و صوفی وسط حیاط

شماره عکس: ۸

شرح عکس: نمازخانه از حرم مشرف

مقیاس: ۱:۱۰۰۰۰